

Medicijngebruik bij de ziekte van Parkinson

Inhoud van deze folder

1. Inleiding
2. Algemene regels voor het innemen van medicijnen
3. Bijwerkingen medicijnen
4. Welke middelen worden voorgeschreven?
5. Zijn er alternatieven als de voorgeschreven medicijnen onvoldoende werken?
6. Vragen en opmerkingen
7. Contact

1. Inleiding

Als u de ziekte van Parkinson hebt komt er een moment dat uw behandelaar medicijnen gaat voorschrijven. Dit kan bijvoorbeeld zijn op het moment als de klachten uw dagelijks functioneren beperken. Bij de ziekte van Parkinson is alleen een behandeling van de symptomen mogelijk, de ziekte zelf kan niet gestopt of genezen worden. Echter deze symptoombestrijding is van het grootste belang. Het wel of niet innemen van de medicijnen kan het verschil maken tussen wel of niet de dagelijkse dingen kunnen doen. Een logisch gevolg hiervan is dat medicijngebruik een centrale plaats inneemt in het leven van iedere patiënt met de ziekte van Parkinson.

In deze folder staat informatie over verschillende medicijnen die regelmatig worden voorgeschreven bij de ziekte van Parkinson. De medicijnen zijn voor u op een rij gezet en daarnaast wordt belangrijke informatie gegeven over het innemen, de werking en de bijwerkingen van de medicijnen. Mocht u naar aanleiding van deze folder nog vragen hebben dan kunt u altijd contact opnemen met het Punt voor Parkinson waar u onder behandeling bent. De contactgegevens vindt u aan het einde van dit document. Algemene vragen kunt u mailen naar info@puntvoorparkinson.nl.

2. Algemene regels voor het innemen van medicijnen

Met voldoende vocht

U kunt de medicijnen het beste innemen met ruim water of vruchtensap/ appelmoes. Als u de medicijnen zonder water, vruchtensap of appelmoes inneemt, gaat de opname in het lichaam trager en kan het maagslijmvlies geïrriteerd raken.

Als het doorslikken van de medicijnen u veel moeite kost, dan kan het helpen de medicijnen in te nemen met **koud** water, vruchtensap of appelmoes. Koude producten verbeteren de slikreflex en verminderen de kans op verslikken.

Op tijd

Voor uw functioneren is het belangrijk dat u de medicijnen voor de ziekte van Parkinson op de juiste tijd inneemt. Hierdoor krijgt u minder schommelingen in het effect en voelt u zich beter. Zeker als u met een nieuw medicijn begint is het aan te raden dit precies volgens voorschrift te doen. U krijgt dan een goede indruk van de werking. Aan de hand van uw ervaringen kunt u met uw behandelaar het schema bespreken en kunnen eventueel aanpassingen worden gedaan.

Overleg

Vragen over de werking, de voorgeschreven tijden en de dosering, kunt u aan uw behandelaar stellen. Om bijwerkingen en problemen te voorkomen is het belangrijk dat u niet gaat experimenteren. Stop niet met de medicijnen zonder te overleggen met uw behandelaar. Dit kan namelijk een duidelijke toename van klachten geven. Abrupt stoppen met alle medicijnen kan ernstige gevolgen hebben.

Vergeeten

Bent u vergeten de medicijnen in te nemen, zorg er dan voor dat u dan geen dubbele dosis inneemt bij de volgende inname. Verstandig is om het voor-geschreven schema weer op te pakken. Kijk voor overige informatie in de bijsluiter.

3. Bijwerkingen medicijnen

Alle medicijnen kunnen bijwerkingen geven. Dit is afhankelijk van de persoon, leeftijd en de behandeling van de overige aandoeningen. Het is bekend dat ouderen over het algemeen gevoeliger zijn voor bijwerkingen. Als u last heeft van bijwerkingen kunt u dit met uw behandelaar en/of Parkinsonverpleegkundige bespreken.

Behandeling van bijwerkingen

Bijwerkingen kunnen op verschillende manieren behandeld worden.

- Het is aan te bevelen om bij ernstige bijwerkingen contact op te nemen met uw behandelaar. Het gaat hier om klachten die ervoor zorgen dat u niet kunt functioneren. Het kan ook zijn dat u aan een medicijn moet wennen en dat de milde bijwerkingen een tijdelijk verschijnsel zijn. Meestal na een periode van twee weken bent u aan een medicijn gewend en verdwijnen de milde bijwerkingen. Mocht dit niet het geval zijn dat kunt u het beste contact opnemen met uw behandelaar of Parkinson-verpleegkundige.
- Bijwerkingen kunnen ook te maken hebben met de hoogte van de dosering. Deze kan worden aangepast. Heeft dit geen effect dan kan uw behandelaar voorstellen andere medicijnen te gebruiken.
- De behandeling van bepaalde bijwerkingen bestaat soms uit het nemen van extra medicijnen. Voorbeelden hiervan zijn: Domperidon bij misselijkheid door Levodopa.

Wat kunt u zelf doen om de bijwerkingen te beperken?

Sommige klachten van medicijnen kunt u verminderen door het aanpassen van uw voeding of leefregels:

- Als u na het innemen van de medicijnen een raar gevoel in de maag krijgt, kan het helpen om even te gaan liggen.
- U kunt uw stoelgang bevorderen door bepaalde voedingsmiddelen te gebruiken. Voorbeelden hiervan zijn rode bieten, kiwi, uien, peulvruchten, spinazie, rabarber en zuidvruchten. Ook lijnzaad bij het ontbijt kan helpen. Voor uitgebreide voedingsadviezen kunt u overleggen met een diëtiste.
- Neem vooral voldoende vocht, minimaal 1,5 liter per dag. U kunt hierdoor de kans op te trage stoelgang verminderen.
- Extra beweging en buitenlucht hebben een positieve invloed op de stoelgang.
- Als u duizelig bent is het verstandig voorzichtig op te staan. Het is aan te raden de bloeddruk te laten meten bij uw huisarts in liggende en in staande positie.

Zie voor uitgebreide informatie over voeding, de Punt voor Parkinsoninformatie Voeding en Parkinson.

Hulpmiddelen om de medicijnen niet te vergeten

Als u er moeite mee heeft om steeds aan de tijden te denken waarop u medicijnen moet innemen, kan een medicijnendoos met signaalfunctie uitkomst bieden. Het is ook mogelijk om van uw apotheker de medicatie op een rol aangeleverd te krijgen (baxter). Voor begeleiding bij inname en controle van de medicatie kunt u een beroep doen op een thuiszorgorganisatie naar keuze.

Voor voorbeelden van medicijnendozen of alarmpiepers kunt u terecht in Punt voor Parkinson. Deze hulpmiddelen kunnen via internet besteld worden. Ook kunt u deze informatie opvragen bij uw apotheek of de Parkinsonvereniging.

Daarnaast kunt u via uw eigen apotheek het overzicht opvragen waarop staat aangegeven welke medicijnen u op welk moment moet innemen.

(Bron: www.geheugenhulp.nl)

4. Welke middelen worden voorgeschreven?

Uw behandelaar schrijft op basis van uw klachtenpatroon en uw leeftijd een bepaald medicijn voor. Het vraagt soms enige tijd en geduld om het juiste middel en de juiste dosering uit te zoeken. Iedereen reageert anders op medicijnen en het is vaak balanceren tussen werking en bijwerking.

Er zijn verschillende *groepen* medicijnen die worden voorgeschreven bij de ziekte van Parkinson, te weten:

- Levodopa
- Dopamine agonisten
- Glutamaat antagonisten
- Anticholinergica
- MAO-B remmers
- COMT remmers

Hieronder staan de verschillende medicijnen genoemd, die onder de betreffende medicijn groepen vallen. Op dit moment worden de goedkoopste varianten van de Levodopa door de apotheek verstrekt (generieke middelen). Deze kunnen in naam, kleur, vorm en werking verschillen. Samen met de ParkinsonNet apotheek wordt gestreefd om het medicijn dat u heeft voorgeschreven gekregen van een bepaalde fabrikant te blijven gebruiken. Bij werkingsverschillen die nadelig uitpakken, is het raadzaam om contact op te nemen met uw apotheker, behandelaar of Parkinsonverpleegkundige.

a. Levodopa

Levodopa kent diverse toedieningsvormen. De diverse vormen verschillen in werkingsnelheid en dosering. Er zijn langzame, gewone/reguliere en snel werkende soorten. Levodopa wordt onder de volgende merknamen voorgeschreven:

- Levodopa carbidopa is een combinatie van Levodopa met Carbidopa met reguliere afgifte (merknaam: Sinemet).
- Levodopa Carbidopa retard is een Levodopa met een langzame afgifte (merknaam: Sinemet CR).
- Levodopa Benserazide is een combinatie van Levodopa met Benserazide met reguliere afgifte (merknaam: Madopar).
- Levodopa Benserazide retard is een Levodopa met langzame afgifte (merknaam: Madopar HBS)
- Levodopa met Benserazide dispergeer is een Levodopa met snelle afgifte (merknaam: Madopar Dispers)
- Duodopa: dit is Levodopa Carbidopa opgelost in een gel dat met een slangetje via een opening in de buik, via de maag naar de dunne darm wordt gepompt.

Hoe werkt Levodopa?

Levodopa is een stof die in de hersenen wordt omgezet in dopamine. Dopamine is een stof die prikkels doorgeeft die onder andere nodig zijn om bewegingen soepel te laten verlopen. De Levodopa is ter vervanging of aanvulling op de dopamine die u zelf in de hersenen aanmaakt. De combinaties met Carbidopa of Benserazide zorgen ervoor dat levodopa niet wordt afgebroken voordat het in de hersenen aankomt.

Wanneer krijgt u Levodopa voorgeschreven?

Levodopa wordt voorgeschreven op basis van het klachtenpatroon. Levodopa met versnelde afgifte wordt gegeven om u snel op gang te helpen, bijvoorbeeld als u last heeft van ochtendstijfheid of bij een off/mindere periode.

Bij het voortschrijden van de ziekte kan de werking van Levodopa steeds onvoorspelbaarder worden. Hierdoor ontstaan er on-off klachten of overbeweeglijkheid. Als u deze klachten opmerkt, kunt u ze met uw behandelaar bespreken. Dit kan leiden tot het aanpassen van de medicatie. Het is mogelijk dat Levodopa met een verschillende werkingsvorm in uw schema voorkomt. Een combinatie van verschillende Levodopa vormen kan een stabiel beeld geven.

Overige klachten bij de ziekte van Parkinson kunt u bespreken met uw behandelaar.

Inname

Levodopa neemt u tenminste een half uur voor of een uur na de maaltijd in. Neem Levodopa niet tijdens of direct na de maaltijd in. De opname vindt plaats in de dunne darm en verloopt sneller als deze niet gevuld is met voeding. Let er op dat u de inname niet combineert met eiwitrijke producten zoals melk en vlees. Eiwitten blokkeren de opname-capaciteit van Levodopa, waardoor er minder Levodopa in de hersenen aankomt.

- Als u driemaal per dag Levodopa gebruikt (meestal bij de start van 3x daags 62,5 mg), dan bij voorkeur om de vijf uur, bijvoorbeeld 8.00, 13.00 en 18.00 uur.
- Als u viermaal per dag Levodopa gebruikt, dan bij voorkeur om de vier uur, bijvoorbeeld 8.00, 12.00, 16.00 en 20.00 uur.

Overleg de innametijden altijd met uw behandelaar!

Madopar Dispers tabletten moeten worden opgelost in water en kunnen daarna pas worden ingenomen.

Bijwerkingen

Levodopa kan bijwerkingen geven, zoals overtollige bewegingen, levendige dromen, hallucineren, misselijkheid en sufheid.

b. Dopamine agonisten

- Pramipexol (merknaam: Sifrol, reguliere afgifte).
- Pramipexol (merknamen: Oprymea, Sifrol MVA, langzame afgifte).
- Ropinirol (merknaam: Requip, reguliere afgifte).
- Ropinirol (merknaam: Requip modutab tablet, langzame afgifte).
- Rotigotine (merknaam: neupro pleister, langzame afgifte, 24 uur).
- Apomorfine (merknaam Apo Go en Dacepton), peninjectie of pomptherapie via een naaldje in de huid.

Hoe werken dopamine agonisten?

Dopamine agonisten zijn medicijnen die de werking van dopamine nabootsen.

Wanneer krijgt u dopamine agonisten voorgeschreven?

Als u Parkinsonklachten heeft die het beste te behandelen zijn met een van deze medicijnen. In sommige gevallen wordt begonnen met een medicijn uit de groep van dopamine agonisten. In een later stadium van de ziekte worden ze vaak in combinatie met andere medicijnen gegeven, bijvoorbeeld met Levodopa.

De agonisten met een verlengde werking zoals Ropinerol retard of Requip modutab tablet en Pramipexol retard, Sifrol MVA, Oprymea worden over het algemeen 1x per dag met water ingenomen. U moet de tablet in zijn geheel doorslikken en niet breken of malen. Agonisten hoeft u niet een half uur voor of een uur na de maaltijd in te nemen.

Bijwerkingen

Dopamine agonisten kunnen bijwerkingen geven als misselijkheid, lage bloeddruk, verwardheid, sufheid, slaapstoornissen en hallucinaties. Ook is bekend dat bij een kleine groep Parkinsonpatiënten verslavingsproblemen kunnen ontstaan zoals koop-, seks- en gokverslaving. De problemen ontstaan niet direct na het starten van een agonist maar kunnen geleidelijk ontstaan. Rotigotine kan huidirritatie geven als bijwerking.

c. Glutamaat antagonisten

- Amantadine (Symmetrel)

Hoe werkt Amantadine (Symmetrel?)

Amantadine (Symmetrel) is een middel dat het effect van dopamine kan versterken en tevens effectief kan zijn bij de behandeling van stijfheid en overtollige bewegingen.

Wanneer krijgt u Amantadine (Symmetrel) voorgeschreven?

Amantadine (Symmetrel) wordt soms als startmedicijn voorgeschreven bij klachten als trillen, stijfheid en/of traagheid. In een later stadium van de ziekte wordt het voorgeschreven bij overbeweeglijkheid.

Bijwerkingen

Amantadine (Symmetrel) geeft soms kans op hallucinaties en kan een marmerachtige verkleuring van de huid geven (rondom de knieën).

d. Anticholinergica

- Trihexyfenidyl (Artane)
- Biperideen (Akineton)

Hoe werken Anticholinergica?

Anticholinergica zijn stoffen die de werking van acetylcholine tegengaan. Anticholinergica versterken het effect van dopamine op de motoriek maar kan ook een verslechtering van het geheugen geven. Hierdoor zijn deze middelen niet geschikt voor ouderen.

Wanneer krijgt u Anticholinergica voorgeschreven?

U krijgt anticholinergica voorgeschreven als u voornamelijk klachten van beven (tremor) heeft en als er geen geheugenstoornissen aanwezig zijn. Meestal wordt er gestart met het medicijn Trihexyfenidyl (Artane). Akineton wordt soms ingezet tegen spierverkramping.

Bijwerkingen

Anticholinergica (Akineton en Artane) kunnen bijwerkingen als een droge mond, het afnemen van concentratievermogen en geheugenverlies geven. Ook klachten als niet uit kunnen plassen, vertraagde stoelgang en een langzame voedsel-vertering komen voor.

e. MAO-B remmers

- Selegiline (merknaam: Eldepryl).
- Rasagiline (merknaam: Azilect).
- Safinamide (merknaam: Xadago).

Hoe werkt een MAO-B remmer?

Een MAO-B remmer remt de afbraak van dopamine en zorgt daarmee voor een langere werking van de aanwezige dopamine in de hersenen.

Wanneer krijgt u een MAO-B remmer voorgeschreven?

Meestal wordt een MAO-B remmer aan het begin van de ziekte voorgeschreven en later als er sprake is van vermoeidheid of neerslachtigheid. Het kan het voorschrijven van dopamine agonisten of Levodopa uitstellen. Bij toediening gelijktijdig met levodopa kan de werking van levodopa versterkt worden.

Bijwerkingen

Selegiline (merknaam: eldepryl) kan als bijwerking slaperigheid, een droge mond en duizeligheid geven. Ook kan slapeloosheid een bijwerking zijn, waardoor u het beter 's middags kunt innemen.

Rasagiline (Azilect) kan als bijwerkingen hoofdpijn, griepsymptomen en nekpijn geven.

Safinamide (Xadago) kan een toename van de overbeweeglijkheid veroorzaken.

f. COMT remmers

- Entacapone (merknaam: Comtan)
- Tolcapone (merknaam: Tasmar)

Hoe werkt een COMT remmer?

Een COMT remmer versterkt en verlengt het effect van Levodopa, doordat een groter deel van de ingenomen levodopa de hersenen bereikt. Dit wordt veroorzaakt doordat in het bloed minder Levodopa wordt afgebroken.

Wanneer krijgt u een COMT remmer voorgeschreven?

Een COMT remmer wordt voorgeschreven als u merkt dat een medicijn uitgewerkt is voor de volgende voorgeschreven gift, waardoor u off raakt. Oplossingen voor deze verschijnselen zijn het vaker geven van de medicijnen (dus minder tijd tussen de verschillende innames), de medicijnen ophogen of het toevoegen van een COMT remmer bij iedere inname van Levodopa Carbidopa, Levodopa Benserazide, Sinemet of Madopar.

Bijwerkingen

Een COMT remmer kan overbeweeglijkheid, een droge mond, misselijkheid, diarree, slaapstoornissen en duizeligheid veroorzaken. Bovendien geeft Entacapone (Comtan) een oranje verkleuring van de urine; dit kan overigens geen kwaad. Ook is bekend dat Tolcapone (Tasmar) leverfunctiestoornissen kan geven. Om die reden worden de leverfuncties bij de start en tijdens het gebruik van Tasmar regelmatig gecontroleerd.

g. Levodopa carbidopa-entacapone

- (Stalevo, Corbilta)

Entacapon kan ook in combinatie met levodopa in één tablet gegeven worden onder de naam Stalevo of Corbilta. Het is in verschillende sterktes verkrijgbaar.

Tijdstip van inname

Een COMT remmer moet altijd samen met Levodopa Carbidopa of Levodopa Benserazide (Sinemet of Madopar) worden ingenomen. Een COMT remmer zonder gelijktijdige inname van Levodopa is niet zinvol, omdat het niet het gewenste effect zal hebben. Een COMT remmer heeft een optimaal effect als u het meerdere keren per dag gebruikt. Een COMT remmer en Levodopa zitten samen in het combinatiepreparaat Stalevo of Corbilta.

5. Zijn er alternatieven als de voorgeschreven medicijnen onvoldoende werken?

Als het niet meer lukt om met de medicijnen die u gebruikt uw klachten te behandelen, kan de behandelaar alternatieven met u bespreken. Voorbeelden van alternatieven zijn een operatieve ingreep in de hersenen (diepbrain stimulation DBS) waarbij elektrodes in de hersenen worden ingebracht die gekoppeld worden aan een stimulator. Uw Parkinsonconsulent en/ of neuroloog kan u hier meer over vertellen. Deze keuze wordt altijd in gezamenlijk overleg met u en uw behandelaar gemaakt. De wisselwerking tussen uw klachten, het stadium van uw ziekte en de reactie op medicijnen is hierbij van belang.

Als een operatie niet mogelijk is of als u geen operatie wilt, kan het gebruik van apomorfine-injecties, apomorfine- of een duodopapomp worden overwogen.

Apomorfine is een dopamine agonist en kan door injecties of door een pomp worden toegediend. Duodopa is Levodopa carbidopa opgelost in een gel en wordt met een slangetje via de buik door de maag naar de dunne darm gebracht. Dit gaat door middel van een pomp.

6. Vragen en opmerkingen

Bij vragen over uw medicijnen, zoals de keuze voor het soort medicijn, de dosering en/of eventuele bijwerkingen kunt u terecht bij uw apotheker, behandelaar en/of Parkinsonverpleegkundige. Zonodig wordt uw medicatie bijgesteld. Uw apotheker controleert of de combinatie van medicijnen elkaar niet tegenwerken.

Punt voor Parkinson werkt samen met gespecialiseerde ParkinsonNet apothekers en apotheehoudend huisartsen. U kunt informatie vragen bij uw Punt voor Parkinson. Neem bij ieder bezoek aan het Punt voor Parkinson een recent medicatieoverzicht van uw apotheker mee.

7. Contact

Mocht u vragen hebben dan kunt u altijd contact opnemen met het Punt voor Parkinson waar u onder behandeling bent. Algemene vragen kunt u mailen naar [**info@puntvoorparkinson.nl**](mailto:info@puntvoorparkinson.nl).

Punt voor Parkinson Groningen

Schaaksport 100-102
9728 PG Groningen
T. 050 – 207 2130
F. 050 – 207 2138

Punt voor Parkinson Fryslân

Borniastraat 40
8934 AD Leeuwarden
T. 058 – 286 7861
F. 058 – 286 6218